

**LUTKOVNO
GLEDALIŠČE
LJUBLJANA**

SEZONA
2018
/2019

FRAN
LEVSTIK
**MARTIN
KRPAN**

Divja lutkovna prigoda

LUTKOVNO
GLEDALIŠČE
LJUBLJANA

VELIKI ODER LGL

PREMIERA 25. OKTOBER 2018

SEZONA 2018/2019

FRAN
LEVSTIK
MARTIN
KRPAN

Divja
lutkovna
prigoda

Režiser **Tin Grabnar**
Avtorji priredbe **Ana Duša,**
Tin Grabnar, Brina Klampfer
Avtorica likovne podobe **Špela Trobec**
Dramaturginja **Brina Klampfer**
Avtorica songov in korepetitorica **Ana Duša**
Scenografa **Tin Grabnar, Špela Trobec**
Oblikovalec svetlobe **Igor Remeta**
Avtor glasbe **Marjan Stanić**
Songe uglasbil **Mitja Vrhovnik Smrekar**
Kostumografinja **Sara Smrajc Žnidarčič**
Lektorica **Metka Damjan**

IGRAJO

Maja Kunšič
Martina Maurič Lazar
Ana Zala Štiglic
Marjan Stanić k. g. tolkala

Vodja predstave in oblikovalec zvoka **Erik Krkač**
Producentka **Ana Rokvić Pinterič**
Lučna vodja **Maša Avsec**
Scenski tehnik **Jure Popovič**
Izdelava lutk, kostumov in scenografije **Zoran Srdić,**
Iztok Bobič, Zala Kalan, Polona Černe, Sandra Birjukov,
Marjeta Valjavec, Igor Remeta, Olga Milič, Špela Ulaga,
Hana Juta Kozar, Žiga Lebar, Špela Trobec, Jože Lašič,
Ivan Božičko (CNC), Cveto Kuniševič (3D sken),
Nejc Šubic, Vladson, Zlatko Djogić, Lara Mastnak,
Uroš Mehle s. p.

Besedilo za divjo lutkovno prigodo *Martin Krpan* je nastalo na podlagi vsem dobro znane pripovedke Frana Levstika, ki jo je objavil pred točno 160 leti v *Slovenskem glasniku*. Zgodba o pogumnem, močnem, bistrem, preprostem in skromnem junaku se je usidrala globoko v naš kolektivni spomin. Martina Krpana bi brez dvoma lahko postavili ob bok superjunakom, kot so Superman, Batman, Wonder Woman, Flash in drugi. Če pa se spomnimo še na druge slovenske junake, lahko ugotovimo, da so Peter Klepec, Kralj Matjaž, Lambergar in Mlinarjev Janez stopili precej v ozadje in da je Martin Krpan zagotovo najbolj prepoznan. K temu je najtemeljiteje pripomogel izid prve slovenske slikanice pred sto leti z znamenitimi ilustracijami Hinka Smrekarja. Skozi zgodovino je pripovedka doživela veliko ponatisov, priredb, novih ilustracij, radijskih iger, gledaliških priredb, nastala je tudi animirana risanka.

Pri tokratni izvedbi te, vsem dobro poznane zgodbe se je režiser odločil za tradicionalno tehniko ročnih lutk. Zgodba o junaku, ki tihotapi angleško sol, se bo odvila na klasičnem prizorišču, torej v škatli z odprtino.

»V preteklosti so ročne lutke večinoma uporabljali potujoči gledališčniki, ki so na svojih vozovih potovali od vasi do vasi. V svojih šaljivih uprizoritvah so smešili vladajoči družbeni sloj in pikro komentirali politično situacijo. Ročne lutke so služile kot nekakšen ventil za izražanje družbenih napetosti; od nekdaj so imele družbenokritično konotacijo. Zgodba o Martinu Krpanu nosi podobno vsebino. Spada namreč v žanr programske literature. Pisana je bila kot hvalospev slovenskemu kmečkemu prebivalstvu in z namenom, da bi osmešila vladajočo elito avstrijskega cesarstva. Tehnika ročnih lutk je torej zgodbi o Martinu Krpanu tako rekoč pisana na kožo. Poleg tega te lutke omogočajo natančne, hitre in dinamične premike. Tako lahko ustvarjamo surov podeželski karakter, naslikamo grobe prizore, kjer poskušajo cariniki premagati Martina Krpana, in uprizorimo robato borbo s strašljivim Brdavsom. Ročne lutke animatorjem omogočajo tudi natančno rokovanje z rekviziti: lahko vihtijo meč, nosijo vreče ali premikajo pohišstvo. Hkrati pa se ročne lutke z našo zgodbo povežejo tudi na simbolni ravni, saj so načeloma izdolbene iz lahkega lipovega lesa, ki pa je eden osrednjih simbolnih elementov Levstikove pripovedi.«

Zgodbo Martina Krpana je Fran Levstik zasnoval na podlagi ljudske pesmi *Pegam in Lambergar*, za katero je dejal, da je preveč enoplastna. Gre za pesem, ki izhaja nekje

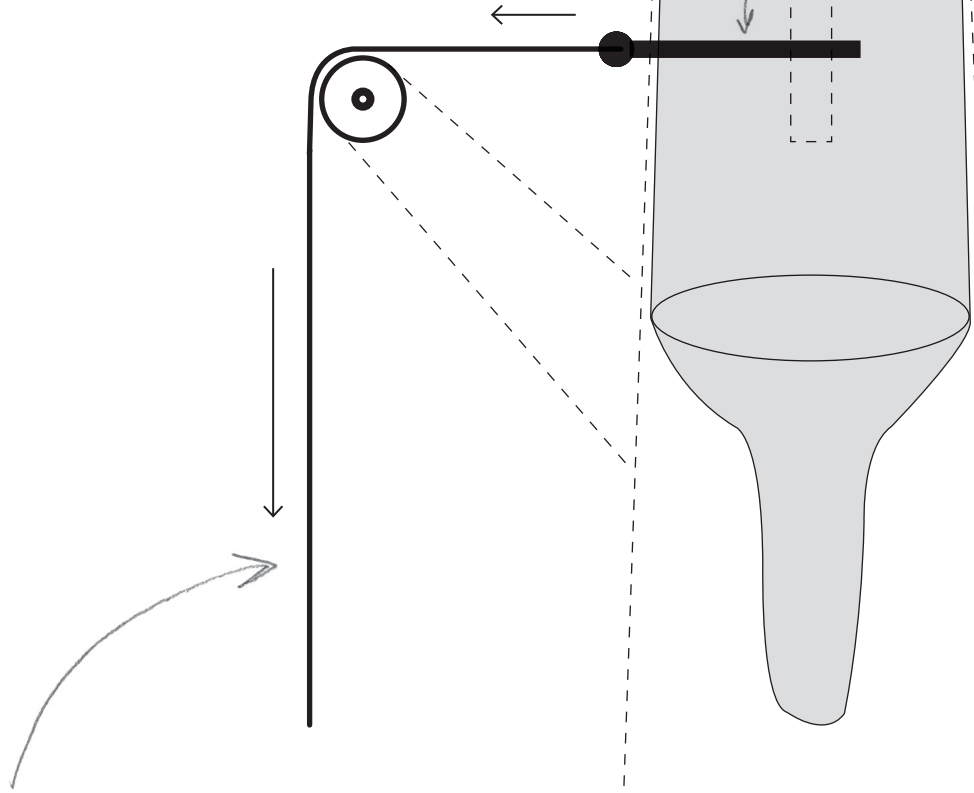
iz 15. stoletja in je vezana na čas zapuščine Celjskih grofov. Na Dunaju išče Pegam nekoga, ki bi bil dovolj močan, da bi se z njim spopadel, in Cesar se spomni na Lambergarja iz bele Ljubljane ter mu takoj pošlje pismo. Lambergar nad vpoklicem ni navdušen, celo zajoka, a mati mu preroško napove, da se bosta s Pegamom spopadla trikrat in tretjič bo Pegamu odsekal glavo. Pri Krpanu pa se zgodba začne, ko se Cesar pelje iz Trsta proti Dunaju in nekje v blatni Kranjski naleti na velikega in močnega kmeta, ki pred cesarsko kočijo s ceste umakne svojo kobilico tako, da jo dvigne in prestavi. Krpan sicer pravkar tihotapi vreče soli, a Cesarju natvezi, da v svojih vrečah tovari kresilno gobo in nekaj brusov. Čez leto dni, ko na Dunaju razsaja Brdavs, ki je ubil najboljše vojščake, celo Cesarjevega sina, se Cesar spomni na Krpana z Vrha pri Sveti Trojici in pošlje po njega, da se spopade z Brdavsom. Za razliko od Lambergarja je Krpan vdovec in živi sam ter brez večjega oklevanja odide na Dunaj, kjer bo storil, kot mu je naročeno. Potem ko se na dvoru naje, izbere orožje in pošlje po svojo kobilico, ker na Dunaju nimajo dovolj močnega konja, se na travniku pred Dunajem spopade z Brdavsom. Spopadeta se trikrat, tretjič Krpan Brdavsom odseka glavo. Oba junaka, Lambergar in Krpana, sta na koncu deležna nagrade. Lambergar dobi tri gradove na Kranjskem, Martin Krpan pa papir, neke vrste dovolilnico, s katero bo lahko brez skrbi prevažal angleško sol po Kranjskem.

»Besedilo je nastajalo za konkretno postavitev, pisali smo ga trije: poleg mene še režiser in dramaturginja. Že od začetka smo se ukvarjali s konkretnimi akcijami, spraševali smo se, česa so ročne lutke zmožne in kaj jih najbolj določa. Na njih ni nič liričnega, kot na primer na marionetah ali senčnih lutkah – ročne lutke so hitre, grobe, lahko se mlatijo, lahko tolčejo z glavo ob zid. To so lastnosti, ki se dobro sestavijo z zgodbo o preprostem kmečkem silaku, ki ima v rokah več kot v glavi. Že v fazi pisanja so bile akcije na prvem mestu, šele potem je prišel dialog. Na začetku smo še imeli nekaj citatov iz originalne pripovedi, a so med procesom vsi odpadli: Levstikovi dialogi pripadajo nekemu drugemu času, poleg tega so pisani za branje, ne za govor. Mi smo težili k jasnemu, udarnemu, tudi grobem jeziku, ki bo po eni strani skladen z naravo ročnih lutk, po drugi pa bo izrisal odnos med Krpanom in Cesarjem – med nizkim in visokim, kmečkim in dvorskim, revnim in bogatim. Izkoristili smo dejstvo, da je slovenščina polna germanizmov – skupaj z nekaj res nemškimi izrazi smo jih vpletli v Cesarjev govor, ki zaradi tega na prvi posluš sicer zveni kunšno, misel, ki stoji za njim, pa je prav tako preprosta kot Krpanova.«

Zgornji del debla s krošnjo,
ki odpadla.

Kij, ki je od računalnika
predstava skrit v
deblu drevesa.

kavelj

Ko animator potegne za
vrvico se kavelj, ki drži
zgornji del drevesa,
odhaja. Drevo se
pulsni na pol.

Čeprav ni roke ročnik, luth so dr'cagije izdelane iz
lijnovca lesa. Ljnovca les je namreč mehčalno lažji od drugih
vate bolj primeren za obdelavo. Ker je ljnovca les
animatorjem, ki vsi čas predstavljajo roke dr'cagije
saj imajo luthne take many te re.

Okoli tega, kaj točno naj bi tovoril Krpan in kdo je Brdavs, se je vnelo mnogo razprav in raziskav. Anton Slodnjak pravi, da naj bi šlo za ljudski spomin na celinsko zaporo za časa francoske Ilirije (1809–1813), ko je bilo uvažanje angleškega blaga v naše kraje strogo prepovedano, nekateri literarni zgodovinarji pa trdijo, da je Krpan tovoril beneško sol, saj je bila ta mnogo boljša od avstrijske. V kasnejših časih se pojavijo celo mnenja, da je Krpan tovoril soliter, kar naj bi miroljubne in pasivne Slovence spremenilo v prave trgovce z orožjem.

V pripovedki se odpira še eno odprto mesto, namreč: kdo je bil Brdavs. Mnogi antropologi so si dali opraviti s tem vprašanjem, saj v pripovedki piše le, da gre za tujca, ki ubije vsakogar, ki mu pride pod roke. Podobo Turka mu je nadel Hinko Smrekar, česar pa mnogi raziskovalci ne morejo podpisati z gotovostjo, gre le za eno izmed interpretacij. Je pa dejstvo, da je oznaka brdavs prišla v splošno rabo slovenskega jezika in pomeni velikega, močnega človeka, ki je neotesan in omejen ter zloben.

»V današnjem kontekstu, po obeh svetovnih vojnah, ob vse večji globalizaciji sveta in ob velikih družbenih napetostih, ki jih ljudje trpijo širom po svetu, bi bilo uprizarjanje Turka kot poosebljenega zla sporno. Odločili smo se torej za nekakšen uprizoritveni obrat. Znotraj naše predstave ne bomo razkrili Brdavsove identitete. To pomeni, da ga na odru nikoli ne bomo videli. Njegova osebnost bo za nas skrita, vsakdo si jo bo lahko predstavljal po svoje. Ta zamisel hkrati nosi tudi prikrito sporočilo, ki govori o vseprisotnosti groze, ki ni nikoli zares ulovljiva. Kot bi se v današnjem času nad nas zgrinjal strah pred nečim, česar ne poznamo in ne moremo zares imenovati. Naš strah je notri votel, zunaj ga pa nič ni. Kdaj bomo tem strahovom pogledali v oči in počakali, da se razblinijo? Tako kot to stori naš glavni junak Martin Krpan.«

Kot lahko vidimo, ponuja Krpanova zgodba, kljub svoji preprosti strukturi, mnoge interpretacije. Odprti in nedorečeni mesti, kot sta angleška sol in Brdavs, to pripovedko postavljata visoko na lestvico literarnih del. Levstik se je ob pisanju zavedal, da takrat po večini nepismeno slovensko ljudstvo potrebuje preprosto zgodbo o kmečkem junaku, ki jo bo razumelo in se z njo poistovetilo, a kljub temu ni zapadel v dobesedno in enoznačno pisanje. Prav ta nedorečena mesta ponujajo možnost številnih interpretacij, ki so vedno odraz časa, v katerem živimo.

Dragocen bolj kot kadarkoli prej – Martin Krpan danes prinaša veselje, upor, prečkanje psevdomoralnih meja in igrivost v okolje sovraštva in mrkih pogledov. Kot tipični *trickster*, prevarant, ki se mora prikazovati kot malce neumen in trapast, vsekakor pa ne kot reprezentativen lik, ima Krpan vse odlike takšnih junakov: nenavadno mesto bivanja (pogosto konec sveta), nenavadno žival, ki ga spremlja, nenavadno orožje, neobčutljivost na izzive in ponudbo velikega sveta ... Takšen junak lahko živi samo v svetu, v katerem ni fiksiranih meja, v katerem medsebojno komunicirajo različni, različno govoreči, v katerem je preživetje povezano z nepriznanimi ali nezakonitimi veščinami – denimo s tihotapstvom. Brez ilegalne ekonomske migracije ni življenja. In seveda je to pogoj preživljanja tudi na obmejnih področjih velikega cesarstva. Tega se zaveda tudi Cesar: ko Krpan zahteva plačilo za svoje ogromne zasluge v okvirjih potreb društva, v katerem živi, ga takoj dobi. Krpan Cesarju da vedeti, da del svoje moči mora prilagoditi potrebam prebivalcev: togi zakoni in birokracija lahko ogrožajo tudi oblast – ne samo prebivalcev. Krpan zahteva nekaj, kar ni fiksirano in ni samo njegovo dobro, ampak pogoj za svobodo in izboljšanje stanja celotnega območja, kjer živi. Omogoča namreč mobilnost, komuniciranje ... in dobiček. Ob tem gre za dobiček, ki ne prekaša nizke meje preživljanja: ne bo prečkal meje v privatnem letalu ...

Kobila (moj priljubljeni lik) je nujno dopolnilo junaka, kot je Krpan – smešna je, na videz nemočna in izrazito nereprezentativna, trmasta in – kar je najpomembneje – stalno ga udarja po glavi. Za tihotapsko delo je skoraj idealna: ne samo da obvlada vse veščine, celo prenosna je! Kobila je živalski, spolno jasen (komičen, izjemen) znak Krpanovega lika. Krpan ne more brez nje, saj na njo projicira vse, kar je dodatna, čeprav skrita kvaliteta njegove osebnosti. Nič boljšega, ko s kobilo izgine s horizonta ob sončnem zahodu: to je obetana varnost življenja, torej ilegalne ekonomske migracije, povsod, kjer rešuje življenja ...

Cesar – oh, kako bi si ga zaželeli kot današnjega politika, tudi predsednika ali premierja! Norčav, koristoljuben, na koncu razumen, nima problema komunikacije z drugimi, zlahka zaskrbljen in nevrotičen, rad ima oblast in luksuz ... na koncu pa sposoben, da prepozna situacijo in podpre pravo rešitev. Plačuje redno in obilno, ne baranta.

Cesarica je edina, ki jo moti posekanje lipe. Kot relativno bolj razumni del oblasti – svetovalni, ne izvršni, bi tudi ta lik radi videli v funkciji še danes. Saj Cesarica ve,

da bo nekoč zrasla nova lipa, ampak življenje je enkratno za vsako drevo, in narava ni šparovček, ki ga izprazniš, ko potrebuješ nekaj drobiža.

Težko si je zamisliti bolj evokativen tekst za mlajše in tudi starejše, kot je *Martin Krpan* danes. Zato je klasična komika marionetske tradicije, udarjanje po glavi in bolj spodaj, nujno dopolnilo in koda za razumevanje, historizacijo in kulturno globalizacijo zgodbe in likov. Krpan je danes namreč odšel daleč od vsega domačega in tradicionalnega in predstavlja, živo in aktualno, vprašanje preživetja našega sveta. Če politiki zberejo dovolj razuma, vsaj v Evropi, da se znebijo štoraste in pravzaprav ubijalske formulacije o »ilegalnih ekonomskih migracijah« ter pripravijo programe sprejema, legalizacije, inkorporacije veččin in dobre volje, bo Brdavs vedno premagani; njega rezilna žica ne zadrži. Če ima oblast čutečo kraljico – svetovalko, torej žensko, ki ima rada vse živo, bo Krpan morda naslednjič premislil, če bi batino morda naredil iz reciklirane plastike ... Krpan dela za skupnost, svojo skupnost, ki dobro ve, da brez šverca ne more ... dosoliti pameti.

Pamet se zlahka dosoli s smehom: najmočnejši smeh, posebej ko nekdo drugega udarja po glavi, mi pa vemo, da gre za lutke, prinaša najbolj slano začimbo – solze. Krpan je torej slovenski prispevek življenjsko pomembni globalni debati o tem, ali bomo omejili krpane tega sveta in propadli, ali bomo dovolili vse, kar omejuje življenje in v svoji norosti umrli. Gre za tekst in predstavo, ki bi se morala prikazovati povsod – prek interneta, denimo. Krpanov program, ki nujno zajema prisotnost in sodelovanje kobile, Cesarja in Cesarice, je namreč minimalna osnova, ki zahteva in lahko realizira znosno prihodnost. Če je sploh še nekaj upanja, seveda. Ko gledamo lutke in spoznamo, da nismo lutke, bo morda tudi nekaj tega. Zvemo, da nismo, ko se najdemo nazaj na ulici in smo za sabo, med lutkami, pustili zadovoljene vse svoje želje, da tepemo druge po glavi. Hvala, kobila!

V temni noči temna senca
se prebija skozi sneg.
Tiho, tiho tihotapec
leze v zimski breg.

Martin Krpan je dec in pol,
nosi nam angleško sol.

Vsi udrihajo po švercu,
vpijejo: »To se ne sme!«
Župnik žuga kontrabantom,
Češ da Jezus vidi vse.

Ko pa sonce luč ugane
in ko Jezušček zaspi,
gospod župnik, kot vsi drugi,
s piskrčkom po sol hiti.

Martin Krpan je dec in pol,
nosi nam angleško sol.

Tiho, tiho tihotapec
leze v poletni breg,
da za njim v topli noči
se izgublja vsaka sled.

ALJAŽ KRIVEC

»VARI SE ME,

KRPANE! MOJA

ROKA JE DOLGA.«

- HM, ČIGAVA?

Leta 1858 Levstik objavi dvojne temeljne besedilne slovenske literature, ki ju je nemogoče razumeti ločeno. Če v *Popotovanju od Litije do Čateža* razkrije in utemelji, kako si predstavlja slovenski literarni program, ga v *Martinu Krpanu* že udejanja in napiše nekakšno zgledno besedilo.

In kaj so osnovne koordinate, ki jih zagovarja? Besedila morajo biti dostopna tudi neukemu bralstvu, dobro je, če so humorna, z gledovati se morajo pri besednjaku in življenju ljudstva. *Martin Krpan* zadosti pogojem, v njem je najti satiro (v pričujoči gledališki predelavi je zaznati še več fokusa na humorju, nekoliko sitcomovskem, primernem letu 2018), osnovna izhodišča so vsem dostopna: imamo švercerja, imamo Dunaj (vsem znano mesto) in oblast, v boju med Krpanom in Brdavsom imamo boj med dobrim in zlim ter predvsem enostaven jezik in zakonitosti ruralnega okolja.

In vendar ostaja tu še neko pomembno ozadje, brez katerega je nemogoče razumeti velik del slovenske literature 19. stoletja (podobno, kot je nemogoče razumeti lep delež evropske srednjeveške umetnosti mimo vprašanja krščanstva) in posledično *Martina Krpana*: vprašanje naroda.

Levstik je govoril o »narodnem programu«, v glavi je imel točno določeno »ljudstvo«, vezal ga je tako rekoč na zemljo. Enotnosti bralstva ni iskal v njegovem odnosu do literature, temveč v njegovi narodni pripadnosti. In seveda ga je vezal na jezik, ki pa ima pri Levstiku dvojno zakonitost: je slovenski, vendar je tudi ljudski in široko dostopen. Slovenstvo skozi Levstikovo prizmo tako ni zgolj in samo narodni pojem, temveč postane nekakšna oznaka za neko skupino ljudi znotraj Avstrijskega cesarstva, skratka za neke ljudi nekega geografskega območja, za pretežno kmečko prebivalstvo, ki nima dostopa do oblasti, saj je ta na Dunaju. Narod tako postane jezikovna, a tudi razredna tvorba. Pred nami je torej skupina zatiranih, ki je poenotena v narodnosti, vzpostavljena je v opoziciji do oblastnika (ki je avstrijski); in samo če naslovi sebe kot takšno, enotno skupino, lahko naslavlja problem lastne pozicije v sistemu, s čimer si posledično pridobi »naravno« pravico do samoodločbe.

Martin Krpan tako kot prvobranilec ljudstva zasede primerno pozicijo razmerij v Avstrijskem cesarstvu. Na eni strani imamo Cesarja (Habsburžana, Avstrijca), na drugi ljudstvo (kmečko, slovensko). Cesarstvo pa je postavljeno pod vprašaj, ko se od nekod pojavi tujec (v gledališki predelavi nam je dano vedeti, da govori »tuj jezik«),

Brdavs, ki ga najboljši dvorni možje preprosto ne morejo premagati. Krpan, ki mu ni bogvekoliko do tega, da bi sedel blizu oblasti, je tisti, ki ga z lahkoto pokonča in s tem ohrani sistem, v katerem je ne nazadnje tudi sam zatiran (a s pridobljenim dovoljenjem za tovorjenje angleške soli iz lumpenproletarca preide v proletarca). Tako se izkaže, da po eni strani Avstrijsko cesarstvo ne more obstajati brez tistih, ki v njem zasedajo najnižje pozicije, in po drugi strani, da tudi ti niso pripravljeni tvegati razpada sistema (hja, lahko bi bilo še slabše) in so tako obsojeni na obrobno pozicijo, so z njo tako poistoveteni, da jo sprejemajo in celo radikalizirajo (Krpan se noče povzpeti po družbeni lestvici, čeprav bi se lahko).

Z nekaj pretirane interpretacije se vzporednice s tem trenutkom ponudijo same. Recimo, da je Avstrijsko cesarstvo korelat Evropski uniji, da je Cesar sinonim za večje, centralne, ekonomsko in kulturno močnejše države EU, Krpanova dežela pa ostaja serija manjših držav nižje politične, ekonomske in številčne moči, tiste z geografskega obrobja. Ostane nam le še ta nesrečni Brdavs, ki ga velja razumeti tako popreproščeno, kot je izpisan: na njem je bolj ali manj predvsem veliko neznanega, pojavi se kot čisto zlo, uničevalna sila, a z izjemo njegove moči in imena (pa še to je stilizirano) o njem ne vemo nič, niti njegovi nameni in cilji nam niso jasni. Zakaj ga ne bi razumeli kot nekakšno podobo begunca, podobo, ki je plod fantazme in paranoje. Celo z Vzhoda prihaja, bržkone asociacije na turške vpade (in obleganje Dunaja) niso povsem iz trte zvite, ne nazadnje je leta 1917 Hinko Smrekar v svojih ilustracijah k novi izdaji *Martina Krpana* Brdavsa prikazal kot nekakšnega grozečega otomanskega vojščaka. Ščitenje cesarstva je naenkrat postavljeno na margino le-tega, tako geografsko kot tudi razredno. Žico lahko postaviš samo na (schengensko) mejo ...

Tako lahko »šele zares tuj« sovražnik naenkrat vzpostavi povsem nova razmerja med domačim in tujim. Krpan in Cesar sta si tujca, a ko v enačbo vključimo Brdavsa, postane del iste entitete, ob čemer notranja razmerja v tej vstopijo v ozadje. Če Brdavsa ne bi bilo, bi si ga Cesar preprosto izmislil (s čimer pa odpremo še en interpretacijski nivo *Martina Krpana*: si ga je Cesar do neke mere dejansko izmislil?), saj bi le tako lahko okreplil in celo radikaliziral oblastno logiko v lastni državi ... v resnici bi v svojem političnem defetizmu lahko enako storil tudi sam Krpan.

A notranja razmerja Avstrijskega cesarstva vstopijo v ozadje samo na videz. V resnici prav na tej točki nastopi točka zaostrovanja, še le zunanji sovražnik je tisti, ki reproducira

razmerja v njej, šele tu se pokaže, da je Krpan zatiran: močnejši od vseh cesarskih vojščakov, a obenem na poziciji švercerja. In zato ni nič čudnega, da je *Martin Krpan* knjiga, ki se v resnici tako zelo globoko dotika izrazito partikularnega slovenskega vprašanja.

Narodne identitete se tako lahko nenehno premeščajo in so obenem podvržene nenehnim notranjim spremembam; že hiter vnos zunanje, tuje sovražnika jih začne premeščati, torej jih je težko razumeti kot neodvisne kategorije, narodnost ni intrinzična vsebina posameznika/-ce. Kar želim povedati, je predvsem to, da je vprašanje naroda izrazito kontekstualne narave. Levstikov kontekst je ob tem jasn: narod je vezan na zemljo, saj je pretežno kmečki (ob patriarhalni shemi velja opozoriti še na pojma očetnjave in matere zemlje), narod se mora kot takšen vzpostaviti, zato da bo lahko dosegel svoje pravice. In v tem oziru je tudi popolnoma jasno, da je Levstikova paradigma veljala za progresivno, sam je bil med osrednjimi »mladoslovenci«, ki so nastopali prav proti »nemškutarstvu« kot konservativni liniji. Da vprašanje naroda izpolni pogoje, v katerih ga je mogoče razumeti kot progresivno, pa potrebujemo predvsem dvoje: izrazito koncentracijo oblasti prav v rokah (nekega drugega) naroda in krizni trenutek. Tako je kot progresivno mogoče razumeti tudi denimo NOB v drugi svetovni vojni.

A za konkreten tekst se zdi, da bo ostal vezan na nacionalno vprašanje že zaradi drugih kontekstov, ne nazadnje se Krpanovo podobo lepi na sol, klobase, poznamo celo Krpanovo deželo. A tu imamo predvsem paradigmo lokalnega umeščanja književnosti kot nekakšnega narodnega elementa; samo poglejte srednješolska berila. Čeprav ta lahko legitimirajo avtorja, kot sta denimo Prešeren in Cankar (ki bi prestala še marsikateri drugi, kvalitativni test), obenem v svoja merila vključijo tudi merilo narodotvornosti.

Tako lahko torej Krpan spregovori v tem trenutku; in kakšna je njegova slika nacionalnosti? Oblast je od nastanka Levstikovega besedila doživela velike premene, postala je tako rekoč mednarodna (kar dobro vidimo na primeru t. i. *transnational capitalist class*), obenem pa je tudi skupina podrejenih prešla spremembe; ta ni več pretežno del primarnega sektorja, in tudi primarni sektor ni več tako izrazito vezan na zemljo, zato linija zatirani-zemlja-narod razpade. A ob tem se nam ni treba zamejevati zgolj na ekonomsko realnost (katere izrazito obče naravnane analize lahko ponekod izpadejo vulgarne): transnacionalnemu smo ob vzponu in radikalni implementaciji priče tudi v polju kulture: idejne usmeritve najdejo svoje članstvo preko državnih mej, skupni prostor, nekakšna sodobna agora je umeščena (ali bolje: je neumeščena)

na decentralizirano platformo, vsaka informacija, ki jo posredujem, se ne bo širila po logiki koncentričnih krogov, temveč se bo spustila čez cel svet in zlezla v nepreštevno število majhnih luknjic, ki so zanjo dovzetne. Narodnost morda ne izgine, postane pa »le ena« v množici elementov, ki narekujejo splošno dogajanje. Tudi narodni boj, ki ga do neke mere gotovo lahko zaznamo v orožju jezika na primeru splošno razširjene angleščine, se na skrajnih mestih začne decentralizirati, različne družbene skupine začnejo tvoriti svoje jezikovne variante, neke *lingue france*, ki že tako ali tako po liniji rojenih govork/-cev ni narodno enotna.

A to ne pomeni, da *Martin Krpan* ne more še vedno služiti kot zanimiva paradigma ali prej metafora. Naj je še tako komičen, je na Krpanu tudi še vedno nekaj junaškega, celo nekaj zglednega. Še vedno je lik, ki je v bistvu prikazan kot integralni del vsakršnega sistema ali celo njegovo vezivo. A obenem gre tudi za lik, ki je po eni strani opolno-močen in po drugi strani povsem mentalno zamejen v nujnost oblastnih razmerij, v katerih se znajde kot žrtev. Na ta način ne skriva, da je v končni konsekvenci soodgovoren za razmerja moči, ki vladajo v družbi, ki ji pripada.

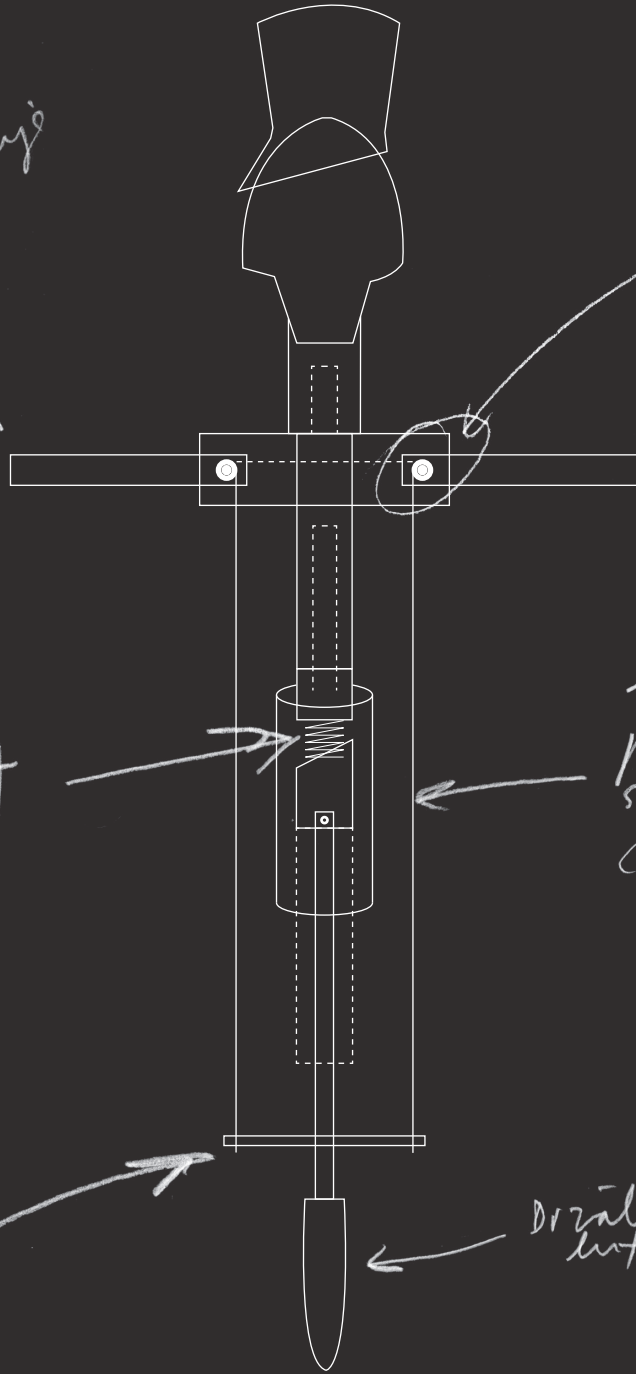
V oblastnih razmerjih, ki so organizirana v mrežo in niso več strogo vezana na narod ali denimo vladarske hiše, se zdi narodna komponenta *Martina Krpana* prej zgodovinski kuriozum, ki ga velja razumeti kot detekcijo razmerij, ne pa vsebine. Če je ta v času nastanka besedila še veljala za progresivno, jo je v tem trenutku prej mogoče razumeti kot nenatančno detekcijo problema in umestiti v nekakšen splet t. i. *dog-whistle* politik, ali drugače: morda se zdi, da Krpan naslavlja narod, a v resnici naslavlja razmerja moči, ki so bila v njegovem času strogo vezana na vprašanje naroda. Če tega vpeljemo v tem momentu, se naenkrat znajdemo na polju reproduciranja tradicije zaradi tradicije, nič več vezane na jasne označence (denimo zemljo).

Kam se torej lahko v tem smislu umestijo nekatera sodobna gibanja, ki pozivajo k narodni zavesti, zahtevajo povratak k monolitnim identitetam, izvršujejo retradicionalizacijo ipd.? Nacionalna identiteta je postala le ena od mnogih; in če jo primerjamo z razmerji moči v našem lokalnem kontekstu, gotovo ni več tako zelo odločilna, kot jo je (takrat pravilno!) zaznal Levstik. In ta Levstikova zaznava je morda res še danes izredno jasna ter preprosta (prav zato, ker je že odkrita), a v svoji vpletenosti v sodobni čas tudi regresivna, ko ustvarja nasprotja samo zato, da bi jih lahko razrešila. Tako se naposled vendarle moramo vrniti k Levstiku in se vprašati: pripadnik koga/česa bi bil danes Krpan in proti komu bi se boril?

Roke no narejere iz
 upoglyjive iz ceptals
 de zil labls martavjams
 u rarlise ~~sp~~ s tem
 poridze.
 izraisno emotivno sturjo
 carinike.

tečaj, ki omogoča
 premikanje roke.

uzmet

Ko plestični tulec
 potegnemo navzdol,
 se sprosti uzmet.
 Carinike u probo mi
 na pol.

Urvica je priverana
 na luthine roke.
 Či animator potegne
 za vzvod, carinike premike
 roke gor in dol.

Držalo za
 lutho.

DOMOLJUBNA

**Furman dvakrat z bičem mahne,
konji se spustijo v dir,
kar pošrek čez polja žene
domoljubni jih nemir.**

**Skozi vlažne kraške jame,
dol po klancu do Ljubljane,
mimo križev in kozolcev,
Triglava in divjih lovcev,**

**pelje se, pelje, kočija, čez planke,
pelje se, pelje čez Karavanke,
pelje Cesarja, pelje ga tja,
kjer je lepo, kjer je doma.**

**Cela Kranjska je otrobe,
zelje, buče, cviček, gobe
in pa iz ta fine zbirke
jajca, regrat in ocvirke.**

**»Schweinerei, diese dežela,«
Cesar se na glas jezi,
ko namesto sacher torte
pehar suhih hrušk dobi.**

**Pelje se, pelje, kočija, čez planke,
pelje se, pelje čez Karavanke,
pelje Cesarja, pelje ga tja,
kjer je lepo, kjer je doma.**

**Po stezicah izgubljenih,
mimo kajžic zaprašenih,
mimo cerkve, kjer doma
brezjanska je gospa,**

**pelje se, pelje, kočija, čez planke,
pelje se, pelje čez Karavanke,
pelje Cesarja, pelje ga tja,
kjer je lepo, kjer je doma.**

**»Že grem, ljubica, ich komme!
Papa bo sofort doma!
Ofneji vrata, meine schöne,
liebe, süsse Austria.«**

MILENA MILEVA BLAŽIČ
KRPAN Z VRHA (1855)
IN MARTIN KRPAN
Z VRHA (1858)

Martin Krpan – pripovedka in pravljica* | Fran Levstik (1831–1887) je besedilo o Martinu Krpanu napisal dvakrat. Bolj obsežno, a manj znano besedilo *Krpan z Vrha*, je nastalo leta 1855 in je bilo objavljeno leta 1931 v *Zbranih delih III*. Danes mnogo bolj poznan je zgolj prvi del te verzije oz. avtorska pripovedka z naslovom *Martin Krpan z Vrha*, ki jo je Levstik leta 1858 objavil v *Slovenskem glasniku*. Drugi del je pravljíčno nadaljevanje, ki se začne tam, kjer se znana pripovedka konča. Cesar Janez v prvem delu izda Martinu Krpanu dovoljenje za prevažanje angleške soli, vendar si zaradi slabovoljne cesarice Konrade, ki ne more pozabiti posekane lipe, v drugem delu premisli. Za Martinom Krpanom pošlje lovca Andreja, ki ga, preoblečen v cigana, s čudežnim zvarkom uspava. Spečega zveže in ga vrže v dunajsko ječo. Tik pred usmrtnitvijo na vislicah se Martinu Krpanu s pomočjo klobke tenkega sukanca in pile, ki prepili vsako železo, uspe rešiti.

Celotni drugi del besedila vsebuje mnogo pravljíčnih prvin: poleg omenjenih čarobnih rekvizitov, s katerimi si Martin Krpan reši življenje, so tu še pravljíčna bitja: ob vračanju z Dunaja Martin Krpan najprej sreča cesarja pritlikavske zemlje, iz ječe pa se reši s pomočjo pritlikavca Jekovca.

Martin Krpan – nacionalni junak in slikanica za otroke | *Martina Krpana* je Miran Hladnik (2009: 254) označil kot nezgodovinsko povest, ker je prekratek (5.700 besed) in ker se pravljíčne značilnosti preveč prepletajo z zgodovinskimi. Vendar Martin Krpan kljub vsemu ohranja status prvega slovenskega literarnega junaka, ki je opravljal in še opravlja svojo zgodovinsko in nacionalno pomembno vlogo, zato ga Hladnik uvršča v bližino zgodovinskega pripovedništva (2009: 254).

Martin Krpan z Vrha je tipično besedilo, ki je večnaslovniško, odprto (angl. *cross-over*) in je s področja književnosti za odrasle v procesu literarne recepcije postalo kanonsko mladinsko branje in zato tudi predmet preučevanja mladinske literarne vede. Besedilo je v slikaniški knjižni obliki z ilustracijami Hinka Smrekarja prvič

* Članek je nastal na osnovi razstave ob 100-letnici slovenske slikanice, serije predavanj o slovenski slikanici in članka BLAŽIČ, Milena. Motivi soli v pravljících – studij primera Krpan z vrha. V: ČEČ, Dragica (ur.), ŠUŠTAR, Branko (ur.). Socialna in kulturna zgodovina hrane. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino: Zveza zgodovinskih društev Slovenije. 2016, str. 177–193. <http://pefprints.pef.uni-lj.si/id/eprint/4600>. [COBISS.SI-ID 11442505]

izšlo leta 1917* s ponatisi, z ilustracijami Toneta Kralja leta 1954** s ponatisi in z ilustracijami Suzi Bricelj leta 1999 idr.

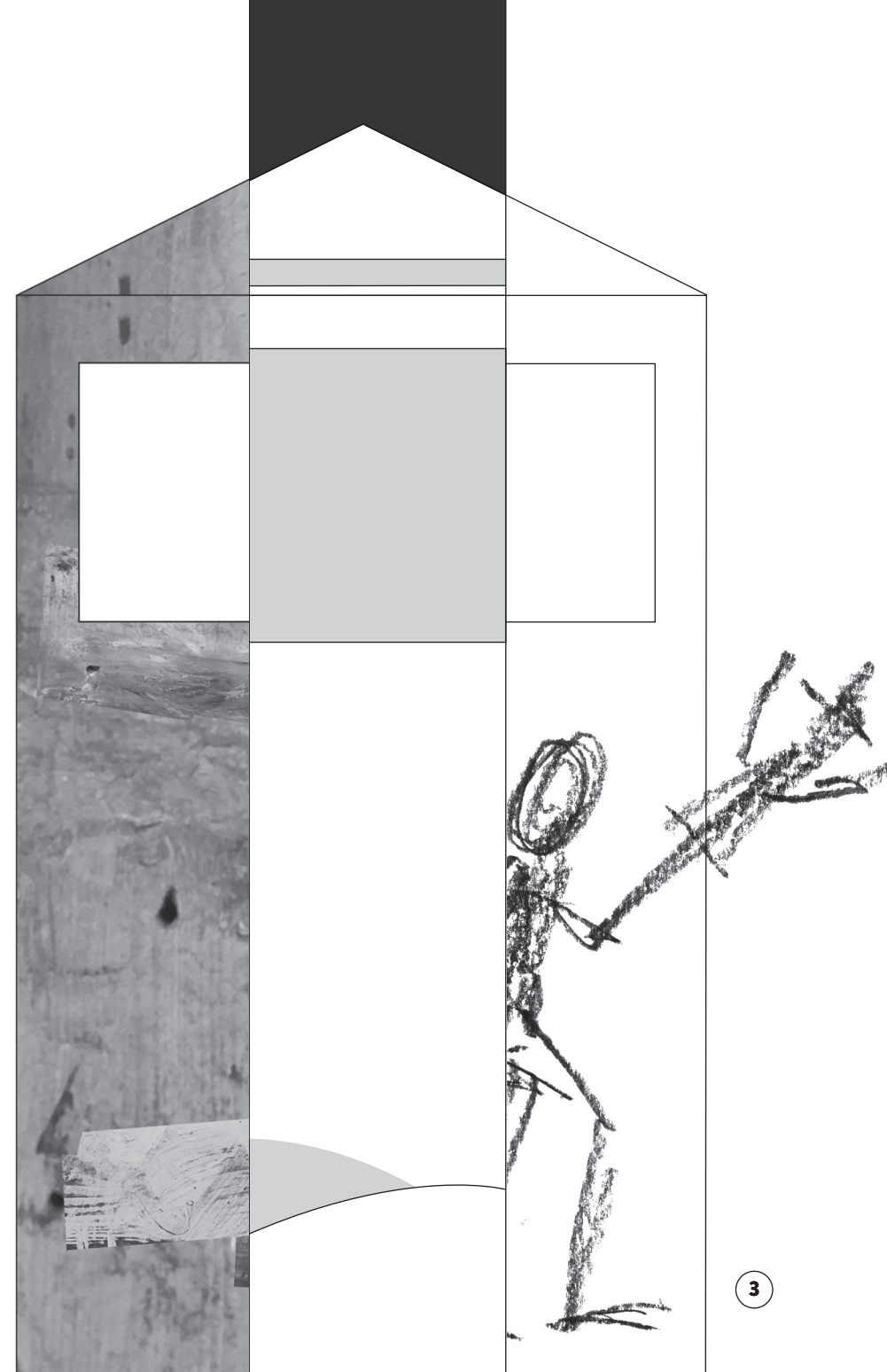
Besedilo je zasnovano na principu potovanja – v prvem delu Krpan potuje iz Trsta na Vrh pri Sveti Trojici, potem na Dunaj in nazaj domov. Drugi del rokopisnega besedila se začne kot pot nazaj domov, ki je v bistvu začetek novega potovanja. Prvo potovanje je imelo *narodni* pomen (dobi pečatno listino in legalizira dejavnost, narod in prostor), drugo *človeški* oz. *narodnočloveški* – Krpan osebno zraje in doseže brižinsko integracijo.

Krpana z Vrha (1855) lahko interpretiramo v prvem delu kot avtorsko pripovedko, v drugem delu kot avtorsko pravljico, ker dominirajo pravljичne prvine (čarobni pomočniki in rekviziti), ki jih lahko razumemo tudi kot materializirano notranjo moč junaka – Martina Krpana, ki si na točki nič, okovan v ječi, sam pomaga. V besedilu in jeziku pravljic je ta prizor prikazan kot sanje, v katerih se pojavi čarobni pomočnik, s pomočjo čarobnih rekvizitov (pile in niti) se nato reši iz ječe. Sanje lahko interpretiramo kot notranji glas, intuicijo, animo; ko si Martin Krpan prisluhne, ugotovi, da mora prekiniti z dosedanjim načinom življenja, da je ujet v ječo fizičnega reševanja zadev, zato s pomočjo tenke niti splete novo rešitev. V nit sprva ne verjame, ker je do zdaj verjel samo v fizično moč, zdaj pa mora verjeti tudi v »tenko nit«, ki je ni mogel pretrgati, čeprav je prej lahko zlomil vse orožje. Ugotovi, da se nekatere nevidne vezi, sicer pozunanjene kot tenke, v resnici ne morejo pretrgati. To lahko razumemo tudi ne le kot nepretrgano nit življenja, ampak tudi kot *narodnočloveško nit*, ki preko individualizirane usode junaka ponazori narodnostno usodo, da si moramo pritikavi (majhni) in veliki (Krpani) pomagati iz ječe spletk in/ali labirinta absolutne oblasti cesarjev/kapitalizma, ki je Martinu Krpanu/človeku odvzel dane človekove pravice.

Levstik je kritiko dvora prikazal kot pripovedko (prvi del), vendar je še bolj ostro kritiko teorije zarote prikazal kot pravljico (drugi del). Krpan se reši iz ječe le tako, da prereže avstro-ogrske/kapitalistične/neoliberalistične rešetke v ječi narodov, in sicer

* Levstik, Fran, Smrekar, Hinko (1917). *Martin Krpan z Vrha*.
URN:NBN:SI:DOC-IIHGDFN9, <http://www.dlib.si>

** Levstik, Fran, Kralj, Tone (1954). *Martin Krpan z Vrha*.
URN:NBN:SI:DOC-MBECLJFA, <http://www.dlib.si>

①

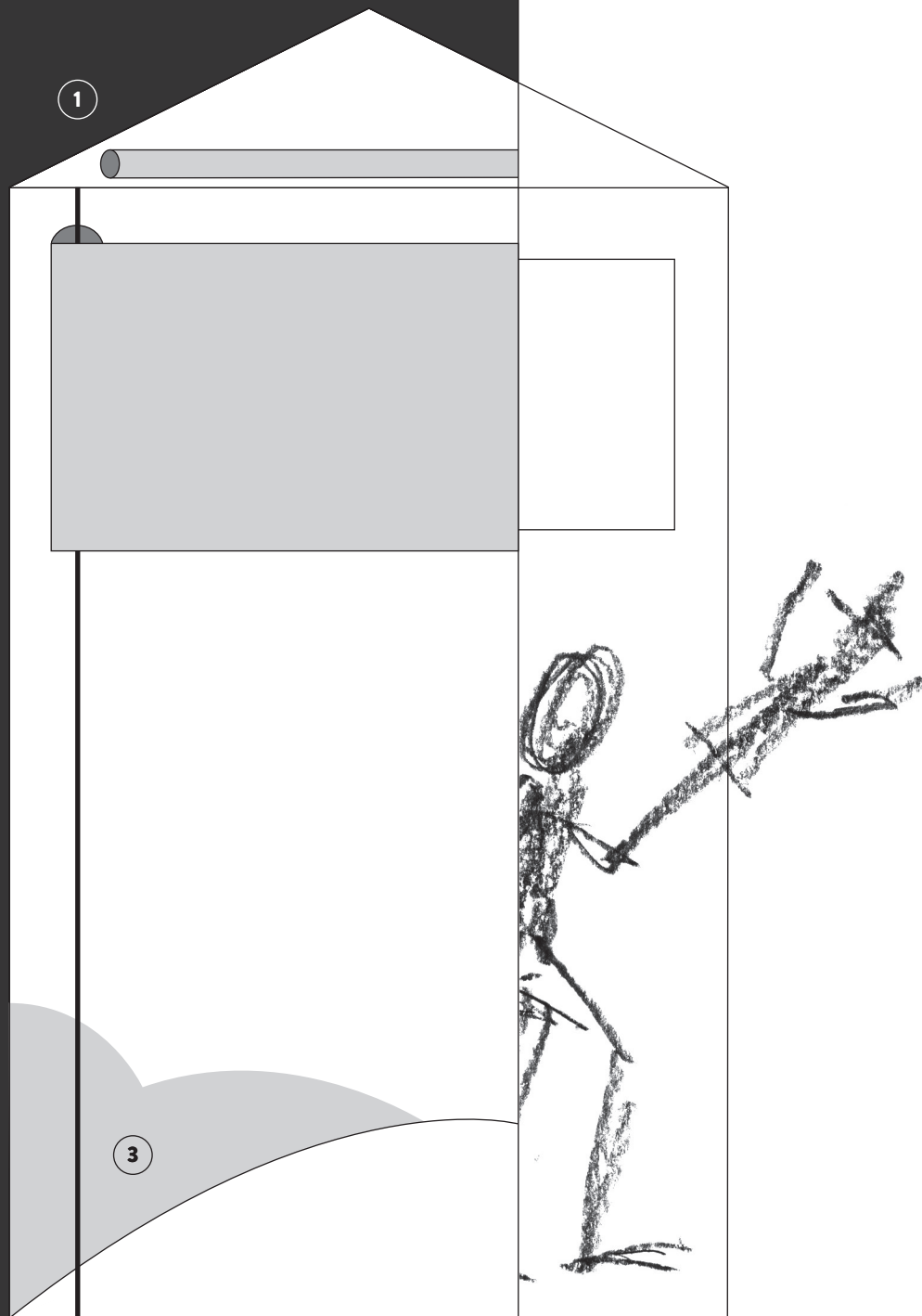
Rodlo orodje, ki se gneti
2 roba pri soptiču.
Na njem se nastane
stopnja v klet. Ko se
orodje naviha, se razjema
robo, ustvarja iluzijo,
da se lutke gnetajo
navzdol.

②

Vrtljivo orodje je dolgo
več kot šest metrov in
je v različni predstavi
naviha na desni
valju. Ko se orodje vrti,
ustvarja iluzijo, da kotija
potuje po hribovitih
prostorih.

③

Dvornica orodja so potrošne
na lesu in desni stvari
liške. Prijetna so na
posebne skrinje in se
lahko med predstavo
po potrebi dvignjejo
ali spuščajo.

①

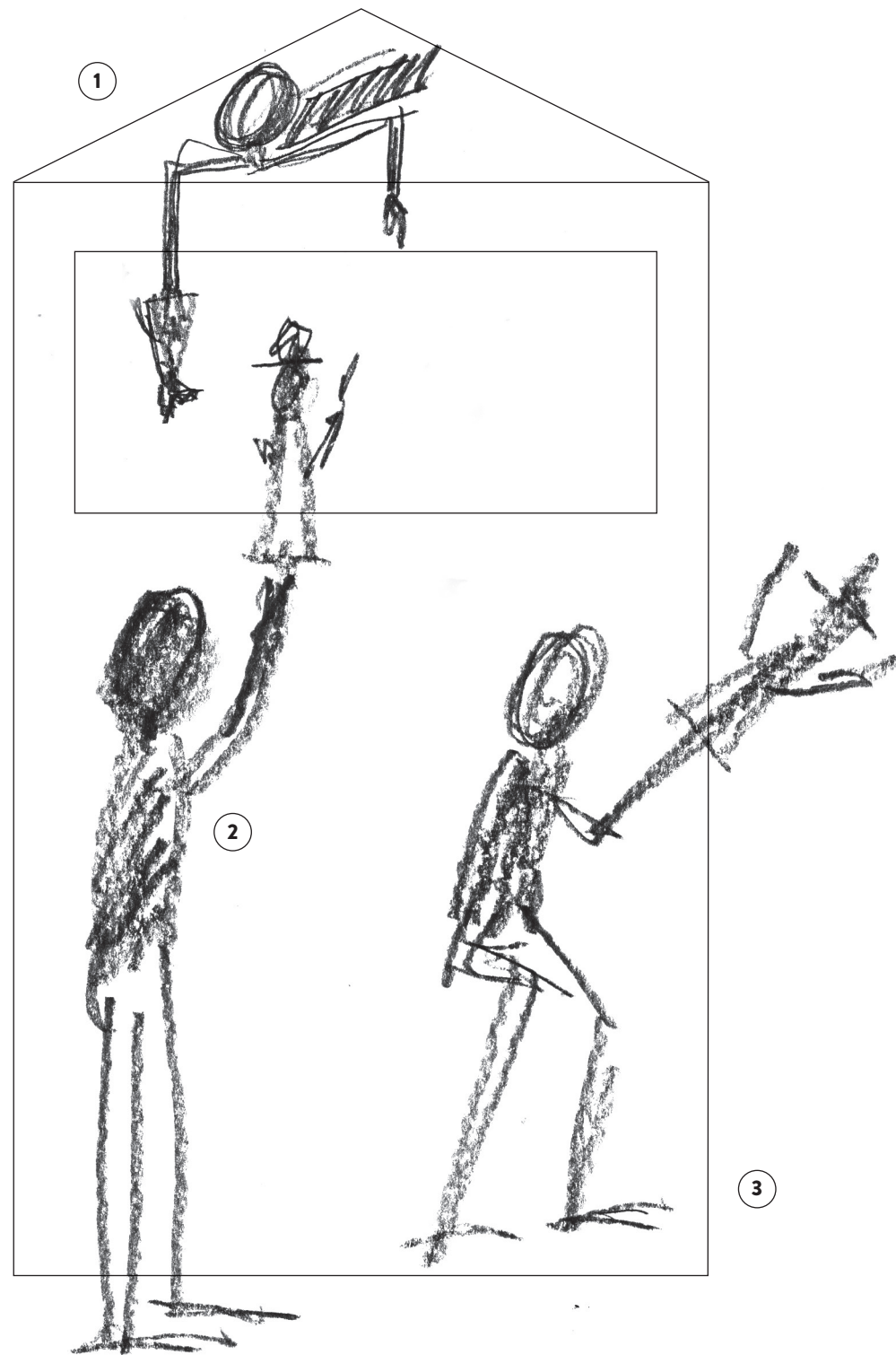
V stropu je dovolj prostora, da lahko animatorka z vrha animira lutke. Tako ustvarimo iluzijo, da lutka hodi po stopnicu.

②

Večina predstave animatorske stopnje skriva na paravanom in od splošnej animirajo lutke.

③

Ker je ob strani dovolj odprto, skozi katere lahko animatorke potisnejo svoje roke, se lahko lutke pojavijo tudi ob strani.

tako, da ga reši nepretrgana vez z narodnim; na Vrh pri Sv. Trojici in s slovenstvom/človeštvom ga vežejo tenke, vendar nepretrgane novohumanistične niti tradicije, ki so na videz tenke – in ki jih niti velikan, kot je on, z gigantsko močjo ne more pretrgati. V prvem delu je Krpan dobesedno tihotopil sol na višji ravni, kasneje je legaliziral svojo dejavnost, v drugem delu je dokazal, da ima »sol v glavi«.

Simbol soli | V različnih kulturah ima sol veliko simbolno vrednost, pozitivno in negativno, ki se razlikuje po kulturah, vendar dominirata pozitiven pomen in simbol. Že v *Bibliji* ima sol zdravilne lastnosti. »Šel je k studentu, vrgel vanj sol in rekel: Tako govori Gospod: Ozdravljam to vodo. Odslej naj ne pride iz nje niti smrt niti nerodovitnost!«. * V rimskem času so simbol soli uporabljali kot metaforo, »biti brez soli« je pomenilo biti brez česa bistvenega ali pomembnega. V starem Rimu je bila sol ekvivalent za plačilo, vojake so plačevali s soljo (lat. *salarium*), francoska beseda *salus* je etimološko povezana s pozdravom, zdravjem, tudi angleška beseda za plačilo (angl. *salary*) je povezana z etimologijo besede sol. Nad prodajo s soljo ali belim zlatom, kot ga imenujejo**, so imele v srednjem veku monopol Benetke. Proizvodnja soli je začetek sodobne industrije in kapitalizma.

Motiv velikana in homunkulusa | Poleg številnih motivno-zgradbenih analogij *Martina Krpana s Pegamom in Lambergarjem, Tolovajem Matajem, Petrom Klepcem* v slovenski književnosti so motivno-tematske reference na velikane v svetovni književnosti, npr. spopad titanov, F. Rabelais: *Gargantua in Pantagruel*, J. Swift: *Guliverjeva potovanja* (velikani in pedenjmožici oz. homunculi), H. C. Andersen: *Palčica*, motiv večanja oz. manjšanja, L. Carroll: *Alica v čudežni deželi*, O. Wilde: *Sebični velikan*; (pritlikavec Jekavec), M. Valjavec: *Pedenjčlovek laketbrada*, F. Hubad: *Pedenjčlovek laketbrada*, S. Kosovel: *Škrat Dobrošin*, N. Grafenauer: *Pedenjped, Majhnica*, S. Makarovič: *Škrat Kuzma* idr. Motiv pritlikavca Jekovca je motiv gozdnega škrate, ki intertekstualno spominja na Garnerjevega Elidorja oz. hvaležnega pomočnika škrate/majhnega človeka ali homunkulusa (izmišljeno bitje).

V bližnjem in daljnem intertekstualnem mednarodnem prostoru se navezuje na Kanjoša Macedonovića, Kralja Matjaža idr.

Močno so vidne tudi podobnosti z rezijansko pravljico Löl (rezijansko *junak*) Kotlič, ki jo je leta 1962 pravljničarka Evgenija Siega pripovedovala Milku Matičetu. Glavni junak, ki živi v hišici na gori Učji, (nedovoljeno) lovi ribe in »hodi« po vreče moke v mlin. Ljudje se pritožujejo, zato ga »žandarji« ujamejo. Čez čas pa kralj z Vijina (rezijansko Dunaj) pride sam po Löl Kotliča na Mali kolk. V nadaljevanju se pojavita celo konj in lipa. Nagrade za Löl Kotličevo zmago nad nasprotnikom so konj, voz, dva soda, prosta pot pri »kontrabantu« tobaka, sladkorja in vsega drugega. Kraljica spodbudi kralja, da nažene »tega deda«.

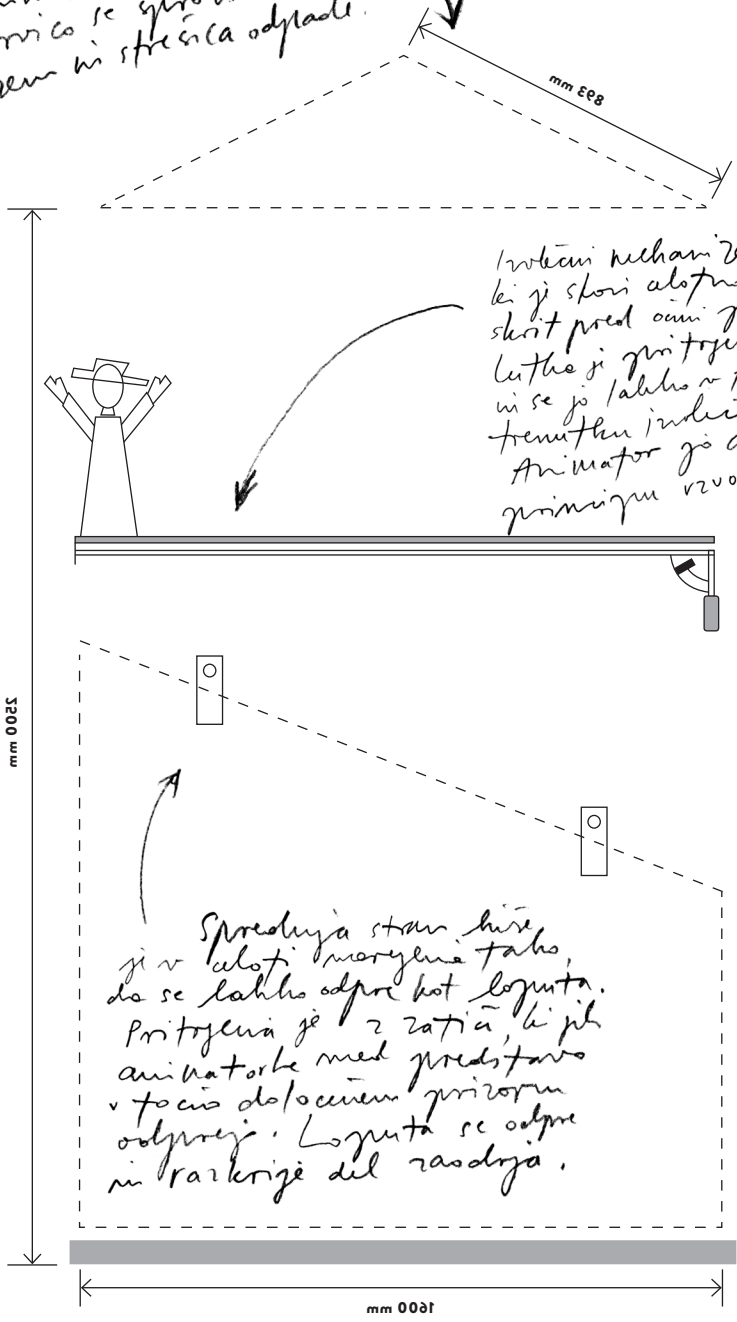
Martin Krpan ostaja narodnočloveški lik, ki se intertekstualno povezuje z Odisejem in Polifemom, Davidom in Goljatom, Pegamom in Lambergarjem, torej pritlikavcem in velikanom – socialno in ekonomsko državo.

Reference | Babnik Romaniuk, Jernej, Blažič, Milena Mileva, Krivec Dragan, Judita, Bricelj, Suzana, Kamnik, Andrej, Nabernik, Marija, Semion, Tanja (2017). Sreča je v knjigah, sreča je v slikanicah. URN:NBN:SI:DOC-RXFE2RLH, <http://www.dlib.si> | BLAŽIČ, Milena. Motivi soli v pravljicah – študij prime-ra Krpan z vrha. V: ČEČ, Dragica (ur.), ŠUŠTAR, Branko (ur.). Socialna in kulturna zgodovina hrane. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino: Zveza zgodovinskih društev Slovenije. 2016, str. 177–193. <http://pefprints.pef.uni-lj.si/id/eprint/4600>. [COBISS.SI-ID 11442505] | Blažič, Milena Mileva (30. 9. 2017). Slovenska slikanica in literarnozgodovinske prelomnice. URN:NBN:SI:DOC-BPQ4VK4U, <http://www.dlib.si> | Hladnik, Miran. Slovenski zgodovinski roman. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2009. | Levstik, Fran. Martin Krpan z Vrha. Slovenski glasnik 2/1-6, 1858. 25–31. | Levstik, Fran, Smrekar, Hinko (1917). Martin Krpan z Vrha. URN:NBN:SI:DOC-IIHGDFN9, <http://www.dlib.si> | Levstik, Fran. Martin Krpan z Vrha. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1954. | Levstik, Fran. Frana Levstika zbrano delo. Ljubljana: Jugoslovanska knjigarna, 1931. | Levstik, Fran. Krpan z Vrha. Rokopis, 66 strani, 1855. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica. <http://www.dedi.si/virtualna-knjiga/16945> | Levstik, Fran. Levstikovih zbrani spisi. Ljubljana: I. Kleinmayr & F. Bamberg, 1892. | Luthi, Max. Evropska pravljica. Forma in oblika. Ljubljana: Sophia, 2012. | Milko Matičetov (1963). LOL KOTLIČ – KRPAN IZ REZIJE. Sodobnost (1963), letnik 11, številka 3. URN:NBN:SI:DOC-52P37HQ7 | Pogačnik, Jože (1977). Martin Krpan in Kanjoš Macedonovič. Jezik in slovnost, letnik 22, številka 6, str. 161–171. URN:NBN:SI:DOC-8Z1JLGE0, <http://www.dlib.si> | Suppantšitsch, Janez Anton (1807). Der Turnier zwischen den beyden Rittern Lamberg und Pegam. URN:NBN:SI:DOC-SXJQHSQP, <http://www.dlib.si> | Thompson, Stith. Motif-Index of Folk-Literature: A Classification of Narrative Elements in Folktales, Ballads, Myths, Fables, Mediaeval Romances, Exempla, Fabliaux, Jest-Books, and Local Legends. Revised and enlarged ed. Bloomington, Indianapolis: Indiana University Press, 1997. 7. zv. | Uther, Hans Jörg. The Types of International Folktales: a Classification and Bibliography: Based on the System of Antti Aarne and Stith Thompson. Helsinki: Suomalainen Tiedeskaterinia = Academia Scientiarum Fennica, 2011.

* Biblija.net – Sveto pismo na internetu www.biblija.net

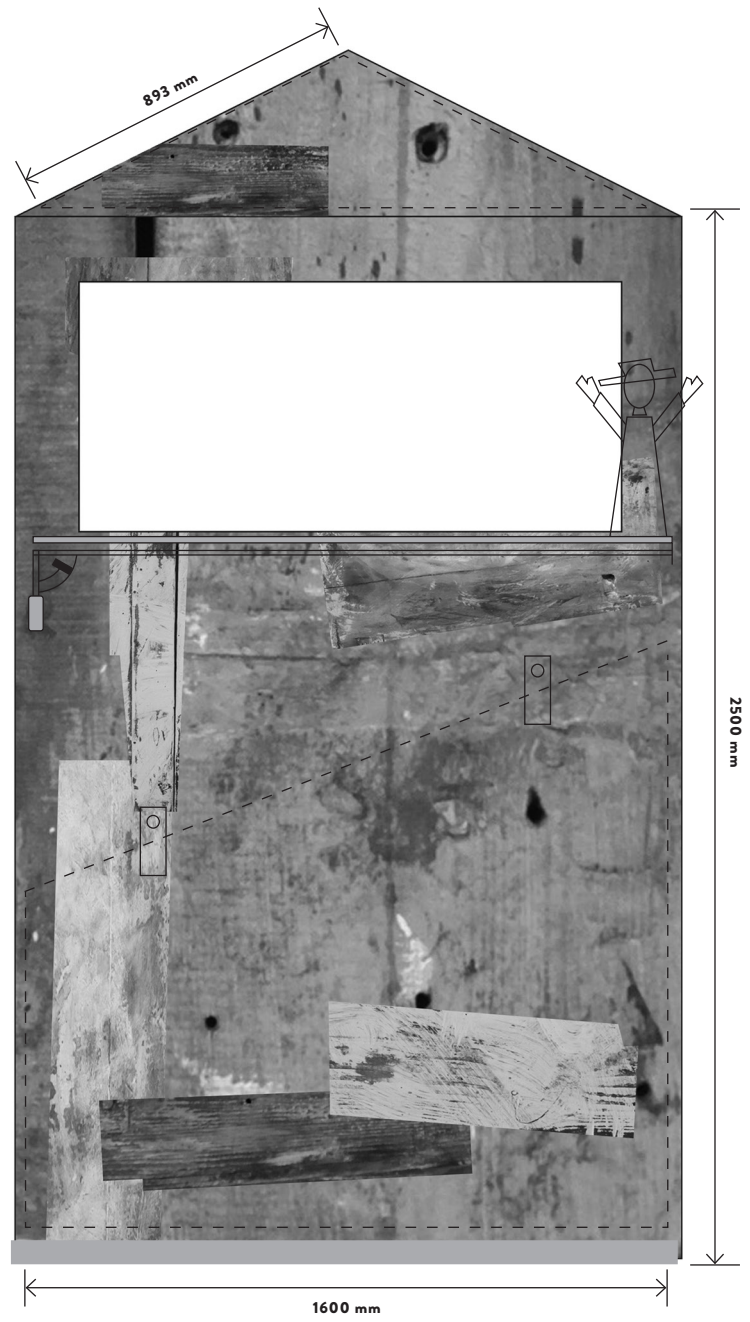
* ndt.oxfordjournals.org/content/11/6/969.long

Sprednja stran strešice se lahko odpre kot lognata. Na spodnji strani je stičišče pritajeno na orrednji konstrukciji hiše. Ko animator zasloji potegne vrvice se sprosti mehanizem in strešica odpre.

Intencijni mehanizem za jutro, ki ji skoraj alotno predstavijo skrit pred oči publike. Lestve ji pritajene na terno in se jo lahko v katerem koli trenutku odkrije na stran. Animator jo animira po principu vzvoda.

Sprednja stran hiše je v aloti invarijena tabo, da se lahko odpre kot lognata. Pritajena je z ratič, ki jih animatorke med predstavo v točno določenem prirobu odprejo. Lognata se odpre in razkrije del rasvoja.

Izdajatelj **Lutkovno gledališče Ljubljana**

Zanj **Uroš Korenčan, direktor**

Avtorji besedil **Milena Mileva Blažič, Brina Klampfer, ,**

Aljaž Krivec, Svetlana Slapšak

Lektorica **Metka Damjan**

Ilustracije, tehnične skice **Špela Trobec**

Oblikovanje **Ajda Schmidt**

Uporabljene črkovne vrste **Sentinel, Brandon**

Na papirjih **Sora Press Cream 120 g/m²,**

Fedrigoni Sirio Pearl Aurum 230 g/m²,

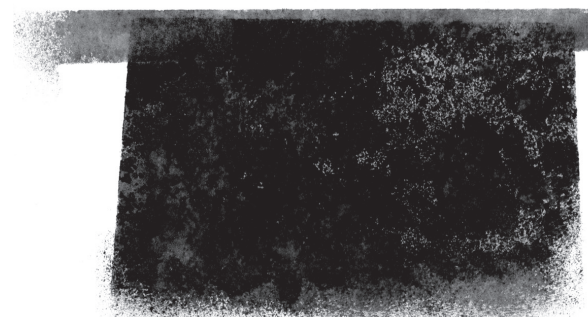
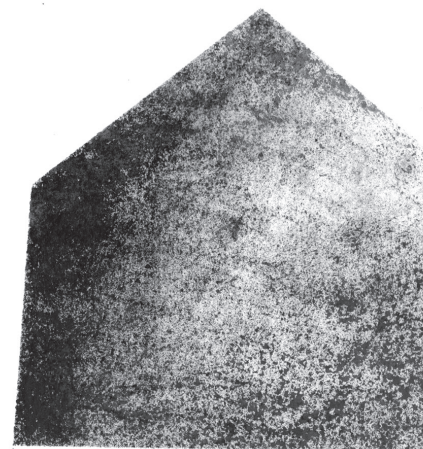
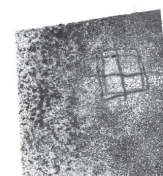
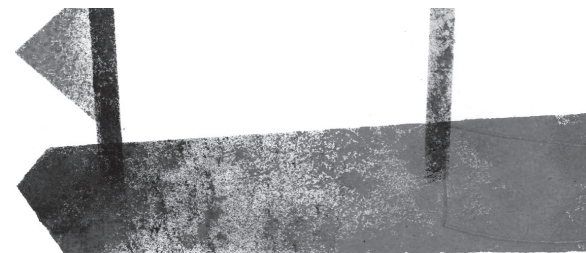
Zanders Spectral White 110 g/m²,

Kraft Millerighe Avana 100 g/m²

Tisk **Tiskarna Grafex**

Naklada **2.000**

Ljubljana, oktober 2018

Okna odprite, ljubi ljudje,
glejte junaka, skoz' mesto gre,
Brdavsca ni več, Krpan ga je ubil,
mu glavo odsekal, kosti pa zdrobil.

Pesmi mu pojte, ljubi ljudje,
slavite njegove krvave roke,
Krpan ne vpraša, Krpan naredi,
da Cesar ponoči lahko mirno spi.

Vrskajte, vrskajte, ljubi ljudje,
Krpan je Brdavsu iztrgal srce,
sovražnik je mrtev, Dunaj otet,
kako je lepo urejen ta svet.

LUTKOVNO GLEDALIŠČE LJUBLJANA

KREKOV TRG 2, 1000 LJUBLJANA

T 01 300 09 82 / 080 20 04

E BLAGAJNA@LGL.SI

WWW.LGL.SI

SPLETNA PRODAJA VSTOPNIC

LGL.MOJEKARTE.SI

70 LET

LUTKOVNO
GLEDALIŠČE
LJUBLJANA